

מבט על, גיליון 520, 23 בפברואר 2014

## כוח הטילים החדש של סעודיה

יפתח שפיר ויואל גוז'נסקי

השבועון האמריקאי ניוזוויק דיווח לאחרונה, בהתבסס על "מקור בכיר בקהילת המודיעין" בארצות הברית, כי סעודיה רכשה ב-2007 טילי קרקע-קרקע מסוג CSS-5 (DF-21) מסין. בעבר הופיעו דיווחים בנושא אך המייחד את המידע שנחשף כעת הוא האישור שניתן לו ממקור רשמי, גם אם אנונימי, והעובדה כי העסקה הסעודית-סינית נעשתה הפעם בידיעת האמריקנים ובשיתופם. הדיווח מעלה שאלות רבות באשר למניעיה של הממלכה כמו גם להשלכות העסקה ולעיתוי פרסומה.

בשל סירובה של ארצות הברית למכור לממלכה טילי קרקע-קרקע, סעודיה רכשה ללא ידיעתה בשנות השמונים כעשרה משגרים וכמה עשרות טילים סיניים מסוג DF-3A (כינוי נאט"ו – CSS-2) שעברו, ככל הנראה, התאמה לנשיאת ראש קרב קונבנציונלי. הטילים הוצבו בכמה אתרים בסעודיה, ותוחזקו בידי טכנאים סינים. העסקה הביאה למשבר ביחסי ריאד ו-וושिंगטון הן בשל העובדה, כי היא התבצעה בחשאי והן בשל העובדה, כי הטילים יועדו במקור לשאת ראש קרב גרעיני. המשבר הסתיים לאחר שסעודיה הסכימה להצטרף ל-NPT. טילי ה-DF-3A היו מיושנים כבר כאשר סעודיה רכשה אותם והייתה זו שאלה של זמן עד אשר הסעודים יבקשו להחליפם או להוסיף לצדם טילים חדישים יותר. טילים אלו מונעים בדלק נוזלי, הכנתם לשיגור מסורבלת ומסוכנת ורמת הדיוק שלהם נמוכה.

דיווחים על הרחבת מערך הטילים בסעודיה קיימים מזה כמה שנים. בין השאר התפרסם (כבר ב-2009) דבר קיומם של אתרים נוספים, החשודים כשייכים למערך הטילים הסעודי. ספר שפורסם ב-2010 על ידי עובד ה-CIA לשעבר אף טען שהסעודים רכשו – בידיעת ארצות הברית – טילי קרקע-קרקע מתקדמים, בעלי יכולת נשיאת ראש קרב גרעיני, כבר ב-2003. ב-2010 גם הופיעו ידיעות שבישרו על "שדרוג מערך הטילים האסטרטגיים" וחנוכה של מתקן פיקוד ושליטה חדש מחוץ לריאד, השייך לכוח הטילים של הממלכה. כבר אז הועלו ספקות באשר לצורך של הסעודים במתקן זה אם ברשותם נמצאים עדיין רק הטילים הישנים.<sup>1</sup>

הפרסום האחרון מאשר את הדיווחים הקודמים: הסעודים אכן רכשו טילים מסין, ובידיעת ארצות הברית. אנשי ה-CIA, כך על-פי הדיווח, בחנו את הטילים על אדמת סעודיה, כדי לוודא כי אינם יכולים לשאת ראש קרב גרעיני. יתכן שהעסקה לא נחשפה עד כה משום שהאמריקאים בדקו את תכונותיו של הטיל ולא היו מודאגים, או בשל רצון להימנע ממבוכה חדדית. יתכן שהאמריקאים גם הבינו כי אם הם לא יהיו מעורבים במהלך, סעודיה תוכל "ללכת בלעדיהם" כפי שעשתה בעבר והעדיפו לשמור על שליטה בתהליך.

הטיל Dong Feng-21 ("רוח מזרחית"-21) הינו טיל בליסטי דו-שלבי, המונע בדלק מוצק, דבר המקצר את זמן ההכנה לשיגור ומקל על תחזוקת הטיל. טווחו כ-1700 ק"מ והוא מסוגל לשאת מטען של כ-600 ק"ג. הוא טיל מדויק בהרבה מן ה-DF-3A הישן, ומעגל הפיזור שלו (CEP) מוערך בכ-300–400 מטר. דגמיו המאוחרים מצוידים בהנחיה סופית, המאפשרת פגיעה ב"מטרות נקודה" אולם לא סביר שטילים כאלה יוצאו לסעודיה.

יתכן שבנוסף לטילי ה-DF-21 רכשה סעודיה טילים נוספים. אלה יכולים להיות טילים מדגמים אחרים המיוצרים בסין (דוגמת ה-DF-11 שנמכר לפקיסטן, או ה-DF-15) או טילים מתוצרת פקיסטן, דוגמת אחד מטיילי סדרת ה"שאהין" (שגם הם פותחו בעזרת טכנולוגיה סינית).

למאמצי הסעודים להצטייד בנשק ארוך טווח יש גם ממד נוסף: טילי שיוט. דווח כי במסגרת השבחת מטוסי הטורנדו של הממלכה נמכרו לה, על-ידי הבריטים, טילי שיוט מדגם Storm Shadow. הטיל הוא בעל טווח של כ-500 ק"מ (ועל כן יצואו מוגבל במסגרת הסכמי MTCR). אישור, לא רשמי, על מכירת הטיל הופיע

<sup>1</sup> יואל גוז'נסקי, "האופציה הגרעינית הסעודית", מבט על, גיליון 176, 25 באפריל 2010.

במסמכי "ויקיליקס" כבר ב-2009. מכירה זו פרצה את הדרך ובשנת 2013 פורסם, כי גם ארצות הברית הסכימה למכור לסעודיה טילי שיוט מדגם SLAM-ER שאותם סירבה למכור להם בעבר.

הדיווח האחרון מעלה שוב תמיהות באשר לכוונותיה של הממלכה בתחום הגרעיני. בכירים בסעודיה, הנמצאות בעיצומה של התעצמות צבאית קונבנציונלית משמעותית, הצהירו לא פעם כי הממלכה מתרכזת בקידום תכנית גרעין שתכליתה לענות על צרכי האנרגיה של הממלכה ולהפחית את תלותה בנפט. ואולם, סעודיה בחנה בעבר את הנתבי הגרעיני הצבאי ואף הידקה לשם כך את שיתוף הפעולה עם מספר מדינות, בראשן פקיסטן, שעמה היא מקיימת שיתוף פעולה צבאי רב-שנים ובמסגרתו אף מימנה חלק מפרויקט הגרעין הפקיסטני.

בשורה של התבטאויות חריגות בנושא הגרעיני מאז 2011 בולטת, שוב, נכונות סעודית לבחון את הנתבי הגרעיני אם לא יעלה בידי הקהילה הבינלאומית לעצור את איראן בדרכה ליכולת גרעינית צבאית. בשל היותה חסרת תשתית ידע עצמאית, ניתן להעריך, כי אם סעודיה תחליט לפנות לנתבי הגרעיני, היא תעדיף לרכוש מרתיע גרעיני "מן המדף".

הטיילים החדשים הם אומנם בעלי טווח קצר יותר מקודמיהם אך הם בעלי דיוק משופר, שמעניק להם ערך הרותעני רב יותר בראיית הסעודים, גם אם מורכב עליהם ראש קרב קונבנציונלי משום יכולתם לפגוע במבני ממשל, מתקנים אסטרטגיים ובסיסים צבאיים באיראן. האם הימצאות טילים אלו משנה באופן משמעותי את המאזן הצבאי באזור? לא כל עוד הטיילים נושאים ראש קרב קונבנציונלי.

המניע הסעודי לרכישת הטיילים הוא התקדמות תכנית הטיילים האיראנית והגידול והשיפור בארסנל טילי הקרקע-קרקע של האחרונה. יתכן שהתקדמות תוכנית הגרעין של איראן תביא להגברת הלחץ הסעודי על פקיסטן לספק לה ביטחונות גרעיניים כלשהו, אם על-ידי הרתעה מורחבת, אם על-ידי הצבת כוחות גרעיניים בשטח הממלכה ואם על-ידי העברה (באופן מוסדר או תוך "עצימת עין") של ראשי קרב גרעיניים לידי הסעודים.

הדאגה הסעודית מאיראן לא פחתה לאחר החתימה על הסכם הביניים עם איראן בנובמבר 2013. ניתן לומר שאף התעצמה ולו משום משמעות ההסכם למעמדה הבינלאומי והאזורי של איראן. הסעודים חרדים מההתעצמות האיראנית ויתכן ש"הגילויים" בנושא הם חלק מניסיון של הסעודים לתת פומבי לחששותיהם. עיתוי הפרסום מעורר תמיהה בעיקר בכל האמור למעורבות האמריקאית והעובדה כי הוא מגיע על רקע ביקור צפוי של הנשיא אובמה בסעודיה, ביקור המתחייב לאור יחסי המדינות והצורך להפחית את החששות בריאד מפני המדיניות האמריקאית באזור שנתפסת בריאד כמסכנת את האינטרסים הביטחוניים של הממלכה.

בשנים האחרונות השיח בנושאים אסטרטגיים בממלכה ומחוצה לה הפך פומבי יותר ולכן סביר, כי "גילויים" נוספים צפויים בהמשך הדרך. זאת, על רקע המשא ומתן עם איראן והמשמעות שמייחסים בריאד לאיתותים הרותעניים מסוג זה. העסקה הנדונה משמעותית גם משום שהיא מראה את העניין הגובר בסין במכירת אמצעי לחימה מתקדמים לאזור (ולסעודיה - ספקית הנפט הגדולה ביותר של סין) אך אולי גם את החלשות המעמד האמריקאי באזור.

בעת הנוכחית אין עדות מוצקה כי סעודיה אכן מתכוונת ללכת בכיוון הגרעיני, למרות שהימצאות של נשק גרעיני בידי איראן יהווה איום חמור מבחינתה. אולם, נוכח עושרה הרב וחולשתה הצבאית היחסית סביר, כי סעודיה תבקש למסד סידורי ביטחון כאלו שיעניקו לה יותר עצמאות בקבלת החלטות. זאת, לאור המתרחשות ביחסים עם ארצות הברית והחשש שמא האחרונה תפחית ממעורבותה באזור לאחר שיפור יחסיה עם איראן, דבר שיחפץ את איראן, ביתר שאת, לכוח הדומיננטי במפרץ.

לא ברור אם ישראל קיבלה ביטחונות כלשהם מארצות הברית (אולי אף מסעודיה) לגבי העסקאות הנדונות. ישראל, ככלל, אינה רואה בחיוב הצטיידות של מדינה ערבית באמצעי לחימה מתקדמים, המסוגלים בתרחישים מסוימים לאיים גם עליה. בעבר התנגדה ישראל לכל התעצמות שכזו ואף נאבקה בה. אולם, בשנים האחרונות, לנוכח האיום האיראני המשותף, העדיפה ישראל להעלים עין מההתעצמות הצבאית של סעודיה (ושאר מדינות המפרץ) שנתפסה בירושלים אף כיתרון. אולם, הצטיידות סעודיה בטיילים בליסטיים חדישים היא עובדה שצריכה להדאיג את ישראל. בנוסף לעובדה שהמדובר בנשק הרותעני בידי מדינה שהייתה עוינת לישראל, יש בהצטיידות, ובפרט בקשר השתיקה שאופף אותה ובאופי המעורבות האמריקאית, בשורה רעה ליציבות האזור ולמאבק בפרוליפרציה של טילים.